

GÜNEY KIBRIS'IN GÜMRÜK BİRLİĞİ'NE KATILIM SÜRECİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR(*)

S. Rıdvan KARLUK**

ÖZET

Türkiye'yi bugünkü ismiyle Avrupa Birliği'ne ortak üye yapan ve 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan Ankara Anlaşması, taraflar arasında bir gümrük birliğine dayanmakta ve ileride Türkiye'nin o zamanki ismiyle Avrupa Ekonomik Topluluğu'na katılmasını öngörmektedir. Ankara Anlaşması, Türkiye'yi üyeliğe götüren bir ortaklık anlaşmasıdır. Avrupa Birliği'nin son genişleme sürecinde Birliğe katılan Güney Kıbrıs Rum Yönetimi de dahil 10 yeni üye ülke ile gümrük birliğinin gerçekleştirilmesi, Ankara Anlaşması uyarınca bir sorumluluktur. Fakat Avrupa Birliği, Kıbrıslı Türklerin yer almadığı, Kıbrıslı Rumlar tarafından işgal edilmiş Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tüm ada adına Avrupa Birliği'ne 1 Mayıs 2004 tarihinde üye yapınca, Türkiye'nin tanımadığı Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile gümrük birliğinin nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin çok önemli bir sorun ortaya çıkmıştır. Türkiye, 17 Aralık 2004 Zirve Kararları çerçevesinde Ankara Anlaşması'nı tüm ülkelere genişleten ve Türkiye ile Avrupa Birliği ülkeleri arasında sanayi mallarında gümrük birliğinin kurulmasını öngören Ek Protokol'ü imzalamış, fakat aynı zamanda Güney Kıbrıs'ı tanımadığında bir Bildiri yayınlayarak açıklamıştır. Avrupa Birliği de, 21 Eylül 2005 tarihli karşı Kıbrıs Bildirisi ile Türkiye'ye yeni ek şartlar getirmiş ve malların serbest dolaşımı üzerindeki ulaştırma araçlarıyla ilgili olanlar dahil tüm zorlukları ortadan kaldırmasını Türkiye'den istemiştir. Ankara Anlaşması'na atıf yapan AB, bir Anlaşma ile taraflar arasında

* Bu makale, 3 Ekim 2005 tarihinden önce editöre teslim edilmiştir.

** Prof.Dr., Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi.

sadece sanayi mallarında gümrük birliği'nin gerçekleştirilme zorunluluğu olduğunu unutmuş ve fiilen Türkiye'nin Güney Kıbrıs'ı tanımaya yol açabilecek bir yöntemi Türkiye'ye kabul ettirme çabasına girmiştir. Avrupa Birliği mevzuatında, gümrük birliği kapsamına bir hizmet alt sektörü olan ulaşıma girmemektedir. Ayrıca Ankara Anlaşması'nda da (Md.18) ulaştırma, gümrük birliği kapsamına alınmamıştır. Avrupa Birliği Ankara Anlaşması'na atıf yaparken, bu Anlaşma'nın içişlerin serbest dolaşımın hükmünü neden yerine getirmediğine ise, hiçbir açıklık getirmemektedir. Bu bir çift standarttır ve Avrupa Birliği'nin kabul etmiş olduğu tüm hukuki değerleri ortadan kaldırmaktadır. Türkiye'nin Ek Protokol uyarınca Güney Kıbrıs ile gerçekleştireceği gümrük birliğine ulaştırma sektörü dahil olmadığı için Türkiye'nin deniz ve hava limanlarına Güney Kıbrıs Rum Yönetimine açma zorunluluğu yoktur. Ayrıca, Güney Kıbrıs ile gümrük birliğinin kurulması, Türkiye'nin bu ülkeyi tanımaya da gerektirmez.

Anahtar Kelimeler: Katma Protokol, Ankara Anlaşması, Türkiye'nin Bildirisi, Kıbrıs Cumhuriyeti, uluslararası hukuk, kapsamlı çözüm, Kıbrıs sorunu, AB üye devletleri.

ABSTRACT

Ankara Agreement which was signed on the 12th of September 1963, and made Turkey an associate member to today's European Union, was based on a Customs Union between the parties and provided for the prospective full membership of Turkey to the European Economic Community, and subsequently to the Union. Ankara Agreement is an association agreement which paves the way for Turkey's future accession. Realization of the Customs Union with the 10 new Member States, including the Greek Cypriot Administration, is an obligation stipulated by Ankara Agreement. When, however, EU admitted on the 1st of May 2004 the Republic of Cyprus, on behalf of the entire Island, as occupied by Greek Cypriots and excluding the Turkish Cypriots, there arose a serious problem regarding the establishment of the Customs Union with the Greek Cypriot, to whom Turkey denies recognition. Turkey has signed the Additional Protocol which stipulates extension of Ankara Agreement to all countries and establishment of customs unions between EU member states and Turkey on industrial goods within the framework of Presidency Conclusions of the Summit held on 17th December 2004 but also made a declaration stating that Turkey does not recognize Southern Cyprus. In return, EU set forth additional conditions to Turkey by means of Counter Declaration on Cyprus dated 21st September 2005 and requested Turkey to abolish all limitations on free movement of the goods including those related to transportation means. EU, which makes reference to Ankara Agreement, forgot the obligations to create a customs union only on industrial goods and made great attempts to force Turkey to accept a method which may lead to de-facto recognition of Southern Greek Cypriot Administration by Turkey. According to the Acquis Communautaire, transportation which is a service subsector, is not included within the scope of Customs Union. In addition, transportation sector was not included in the scope of customs union, in Ankara Agreement (Article 18) too. While EU makes reference to Ankara Agreement, she does not clarify why she does not comply with the provisions of the Agreement regulating free movement of the labor. This is a hypocritical double

standard and pure violation and toppling of Acquis Communautaire, as adopted by EU. Since transportation sector is not included in customs union with Greek Cypriot Administration, in accordance with the Additional Protocol, Turkey is not obliged to open its sea and air ports to Greek Cypriot Administration. Additionally, establishment of a customs union with Greek Cypriot Administration does not necessarily mean an obligation for recognition of this country by Turkey. Just like Turkey who import goods from Taiwan is not obliged to recognize Taiwan.

Keywords: *Additional Protocol, Ankara Agreement, Declaration by Turkey, Republic of Cyprus, international law, comprehensive settlement, Cyprus problem, EU member states.*

I. Ankara Anlaşması'nın Türkiye-AB İlişkileri Açısından Önemi ve Gümrük Birliği'nin Yasal Dayanakları

Türkiye'yi AET'ye "ortak üye" yapan Ortaklık Anlaşması (Ankara Anlaşması) 12 Eylül 1963 tarihinde Ankara'da imzalanmış ve 1 Aralık 1964'te yürürlüğe girmiştir.¹ Zamanın Başbakanı İsmet İnönü Anlaşma'nın imza töreninde, "Bu Anlaşma, Türkiye ve Avrupa'ya ebediyete kadar bağlamaktadır" diyerek çok önemli bir gerçeği açıklamıştır. Çünkü Ankara Anlaşması, Roma Anlaşması'nın 238 nci maddesine dayanmakta ve Türkiye-Topluluk ortaklığının temel ilkelerini belirlemektedir. AET Komisyonu'nun Başkanı Alman Profesör Walter Hallstein, Ankara Anlaşması'nın imzalanması dolayısıyla Ankara'daki törende yaptığı konuşmada, "belli bir geçiş döneminden sonra Türkiye'nin AET'ye tam üye olarak kabul edilmesi gerektiğini" savunmuştur. Hallstein'in bu açıklamasının sebebi, Ankara Anlaşması'nın 28 nci maddesidir.²

Anlaşma, Topluluk (AET) ile imzalandığı için Topluluk için doğrudan uygulanan bir Topluluk Hukuk Belgesi'dir. Topluluk üyesi ülkelerce imzalandığı için de Uluslararası Hukuk Belgesi'dir. Açıkça söylemek gerekirse, Ankara Anlaşması ve Katma Protokol, birincil Topluluk hukukudur. Ankara Anlaşması'nda taraflara fesih hakkı tanınmamış, yürürlük süresi de öngörülmemiştir. Bu sebeple, Anlaşma'nın amaçları gerçekleşene kadar yürürlükte kalması gerekir.³

Ankara Anlaşması, Türkiye'yi AET'ye "ortak üye" yapan, taraflar arasında bir gümrük birliğine dayanan ve ileride tam üyeliği öngören bir Ortaklık Anlaşması'dır. Ana ilkeleri ve temelleri bakımından Roma Anlaşması'ndan esinlenmiştir.⁴ Türkiye-Topluluk ortaklığının temel ilkelerini belirleyen bir çerçeve anlaşmadır. Ankara

¹ Ankara Anlaşması ve Katma Protokol metinleri için bkz. DPT, Ankara Anlaşması ve Katma Protokol, C.2, Ankara, Ağustos 1993.

² 15.9.1983, "Europäische Gemeinschaften", **Europa-Archiv**, Folge 19/1963, 2., s.207. Nakleden Harun Gümrükçü, **Türkiye ve Avrupa Birliği**, Beta Basım A.Ş., İstanbul, 2002, s.259.

³ S. Rıdvan Karluk, "Genişleme Politikası Çerçevesinde Türkiye'nin Üyelik Perspektifi", Vahit Doğan ve Banu Şit, (der.) **Müzakere Sürecinde Avrupa Birliği ve Türkiye**, Ankara Üniversitesi, ABAUM, Yayın No: 1, Ankara, 2005, s.231.

⁴ S. Rıdvan Karluk, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, 8. Baskı, Beta Basım Yayın A.Ş., İstanbul, 2005, s.673.

Anlaşması'nın, Türkiye'yi "üyelğe götüren bir ortaklık anlaşması" olduğunu bazı Avrupalı hukukçu ve düşünürler de kabul etmektedirler.

Türk-Alman ilişkilerinde uzman olan Dr.Heinz Kramer, Anlaşma'nın nihai aşamada Türkiye'nin AET'ye üye olabileceği bir ortaklık içerdiğini belirtirken bu görüşünü Anlaşma'nın 28 nci maddesine dayandırmıştır.⁵ Thomas Oppermann, ise Anlaşma'nın üyelğe giden bir "ortaklık" içerdiğini ve hedefinin tam üyelik olduğunu açıkça ortaya koymuştur.⁶ Sevince Davası'ndaki yargıçlardan Dr. Manfred Zuleeg'de, Ankara Anlaşması'nın hedefinin "tam üyelik" olduğunu belirttiikten sonra, Anlaşma'nın üyelik için önkoşul içermediğine değinmektedir. Zuleeg, arka planındaki asıl amacın "üyelik" olduğunu ifade etmektedir.⁷ Yunanistan'ın tam üyelik başvurusu üzerine hazırlanan Komisyon Görüşü ile ilgili belgede de, Türkiye'nin Topluluk arasındaki yasal ilişkilerin nihai amacının tam üyelik olduğu, yoruma gerek bırakmayacak şekilde yer almıştır.

AT Adalet Divanı'nda açılan ilk davalardan olan Demirel Davası'nın Hukuk Sözcüsü M.Darmon, Ankara Anlaşması'nın ayırd edici özelliğini, Anlaşma'nın "Türk halkı ile AET'nin içinde biraraya gelmiş halklar arasında gittikçe daha sıkı bağlar kurma" iradesine bağlamakta ve şöyle demektedir: "...238 nci madde temelinde yapılan anlaşmayı AET-A'nın (Roma Antlaşması) 177 nci maddesi anlamında bir organın eylemi olarak değerlendirmek mümkündür." Gümrükçü'ye göre Darmon, "bir katılım (üyelik) perspektifi ile yapılmış anlaşmalarla" ilgili olarak bu yorumu yapmaktadır.⁸

Atina Anlaşması (Md.72) ve Ankara Anlaşması (Md.28), "ortaklık ilişkilerini ileride anlaşmaya taraf olan devletlerin tam üyelğine aktarmayı" öngörmektedir.⁹ G.Zieger'e göre, "Ortaklık biçimi burada onun yardımıyla amaçlanan katılımı tam üyelik temelinde gerçekleştirebilmek için" bilinçli olarak seçilmiştir. Bu sebeple Ankara ve Atina Anlaşmaları ile öngörülen ortaklık, "AET'ye katılımın bir ön aşaması olarak" kaleme alınmıştır. H.Plessow ise Yunanistan ve Türkiye ortaklığının bir uyum (geçiş) döneminden daha sonra üyelikle son bulacağı görüşündedir.¹⁰

Ankara Anlaşması, Topluluk ile Türkiye arasında gittikçe gelişen bir "gümrük birliği"nin kurulmasını öngörmektedir. Anlaşma, aşamalı bir "ön ortaklık" yaratmıştır. Anlaşma, Türkiye'nin ileride Topluluklara tam üyelğini amaçlamakta, ekonomik ve

⁵ Heinz Kramer, *Avrupa ve Amerika Karşısında Değişen Türkiye*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2001, s.239. Melih Sarı, "Avrupa Ekonomik Topluluğu - Türkiye Ortaklık Hukuku Çerçevesinde Türk Vatandaşları Tarafından Adalet Divanı'na Götürülen Davalar ve Türkçe Literatür", Bkz. <http://www.hukukcu.com/bilimsel/kitaplar/alet_adaletdivani.htm>, Erişim: 17.09.2004.

⁶ "In diesem Sinne wude der am 12.9.1963 in Ankara unterzeichnete (gemischte) Assoziierungsvertrag EWG-Türkei zwar ebenfalls als beitriffsassoziation ausgestaltet, die Europarecht, Verlag C.H.Beck, 2.Auglage, 1999, s.819. Sarı, dipnot 65'ten naklen.

⁷ Manfred Zuleeg, "die Auswirkung der Assoziation der Türkei mit der Europäischen Union auf Türkische Staatsangehörige", ITES-JAHRBUCH, 2001-2002, s.17. Sarı, dipnot 66'dan naklen.

⁸ Gümrükçü, A.g.k., s.61.

⁹ 1/95 sayılı OKK'da, Ankara Anlaşması'nın 28 nci maddesine atıf vardır.

¹⁰ Bu konudaki literatür için bkz. Gümrükçü, A.g.k., s.61, dipnot: s.117-125.

siyasi bir nitelik taşımaktadır. Anlaşma'nın siyasi niteliği, AET'yi kuran Roma Anlaşması'nın temelinde yatan ülküyü ortaklaşa kollayarak, barış ve özgürlüğü koruma ve güçlendirme kararlılığıdır.¹¹ Gümrükçü de bizim gibi düşünerek, "Gümrük Birliği'nin tamamlanması... tam üyeliği elde etmek ve bununla Avrupa'ya ait olduğunun altını çizmek için sadece bir ara aşama olarak görülmektedir" diyerek, son aşamanın üyelik olduğunu belirtmektedir.¹²

Ankara Anlaşması'nın amacı, 2 nci madde yer almıştır. Bu amaca göre taraflar arasında bir gümrük birliğinin gittikçe gelişen şekilde kurulması gerekir. Ortaklığın; bir "hazırlık", bir "geçiş" ve bir "son" dönemi vardır. Ankara Anlaşması'nın 28 nci maddesi, Türkiye'nin Roma Anlaşması'ndan doğan yükümlülüklerinin tamamını üstlenebileceği bir duruma geldiğini göstermesi durumunda, akit tarafların tam üyeliği görüşebileceğini öngörmüştür.¹³ Son dönem, 1 Ocak 1973 tarihinde yürürlüğe giren Katma Protokol'de yükümlülüklerin Türkiye tarafından takvime uygun olarak yerine getirilmesiyle 1 Ocak 1996 tarihinde başlamıştır. Katma Protokol, Ankara Anlaşması'nın 4 ncü, Geçici Protokol'ün 1 nci maddesine dayanılarak hazırlanmış bir Ön Katılım Anlaşması'dır.¹⁴ (preadhension) Bu durumdan çıkan sonuç şudur: Geçiş döneminden sonraki dönemde Türkiye'nin AB üyesi olması Türkiye'nin hakkıdır.

Ankara Anlaşması'nın 25 nci maddesi gereğince akit taraflar, Anlaşma'nın uygulama ve yorumu ile ilgili olarak Türkiye'yi, Topluluğu, Topluluk üyesi bir devleti ilgilendiren her anlaşmazlığı Ortaklık Konseyi'ne getirebilirler. Konsey, anlaşmazlığı karar yolu ile çözebilir. Ayrıca anlaşmazlığı, Adalet Divanı'na veya mevcut herhangi bir başka yargı merciine götürmeyi kararlaştırabilir. Taraflardan herbiri, kararın veya hükmün yerine getirilmesinin gerektirdiği önlemleri almakla yükümlüdür. Ortaklık Konseyi, Ankara Anlaşması'nın 22 nci maddesi uyarınca almış olduğu kararlar ile tarafları bağlar. Anlaşma'nın 22/1 maddesi şöyledir: "Anlaşma ile belirtilen amaçların gerçekleştirilmesi için ve Anlaşma'nın öngördüğü hallerde Ortaklık Konseyi'nin karar yetkisi vardır. İki taraftan her biri, alınmış kararların yerine getirilmesinin gerektirdiği tedbirleri almakla yükümlüdür."¹⁵

Ortaklık Konseyi'ne 22 nci maddenin 3 ncü fıkrası ile, "ortaklık rejiminin uygulanması sırasında anlaşma hedeflerinden birisine ulaşmak için tarafların ortak bir eylemin gerekli görüldüğü durumlarda, Anlaşma bunun için gerekli yetkiyi öngörmese bile, uygun kararları alma" görevi verilmiştir. Böylece Konsey için karar gücü kesinleşmiştir. Konsey, ulusal parlamentoların uzun süre gerektiren yasa çıkarma sürecini beklemek zorunda kalmaksızın yetki açıklarını kapatma imkanına sahip olmuştur. Bu imkan, Gümrük Birliği'nin son döneminin gerçekleştirilmesinde

¹¹ Karluk, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, s.676.

¹² Gümrükçü, *A.g.k.*, s.63; Karluk, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, s.678.

¹³ Haluk Günöğür, *Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri*, EKO Yayınları, Ankara, 2003, s.7.

¹⁴ Karluk, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, s.677-678.

¹⁵ DPT, *A.g.k.*, s.14.

kullanılmış ve Gümrük Birliği'ni tamamlayan 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı alınabilmiştir. 1/95 OKK gibi Ortaklık Konseyi 40'a yakın karar almıştır.¹⁶

OKK'ları, AB'nin ikincil hukukudur. Bu durum, Adalet Divanı'nın 2/76 ve 1/80 sayılı OKK bağlamında vermiş olduğu 20 Eylül 1990 tarihli Sevince Kararı ile kesinleşmiştir. Sevince Kararı ile OKK'larının, Topluluk hukukunun ayrılmaz parçaları oldukları ve doğrudan hukuki etkiye sahip oldukları kesinlik kazanmıştır.¹⁷ Aslında Sevinç Kararı'ndan önce Divan, Demirel Kararı ile Türkiye-Topluluk ortaklığının bir önemli noktasına 1987 yılında şöyle dikkati çekmiş idi: "... üçüncü bir ülke ile özel ve ayrıcalıklı ilişkiler yaratırken, 238 nci madde, üçüncü ülkelere karşı AET-A'nın (Roma Antlaşması) kapsadığı tüm alanlara ilişkin yükümlülüklerin yerine getirilmesini teminat altına alma yetkisini Topluluğa tanımak zorundadır."¹⁸ Divan bu Karar'la, ortaklık ilişkisi sonunda sınırlı da olsa ortak ülkenin Topluluk sistemine belirli bir katılmayı sağlamayı hükme bağlamıştır.¹⁹

Yukarıda açıklanan Ankara Anlaşması'nın açık hükümleri ve Adalet Divanı'nın kararları kapsamında, eğer Türkiye ile AB arasında ulaştırma (transport) açıkçası hizmet sektörünün gümrük birliği kapsamında olup olmadığı konusunda anlaşmazlık çıkacak olur ise, çözüm yolu bellidir. AB'nin bir siyasi Bildiri yayınlarak ulaştırma sektörünü gümrük birliği kapsamına alarak bir oldu bitti yaratmasının hiçbir hukuki anlamı yoktur. Eğer yukarıdaki mevzuat dışında bir uygulamaya AB giderse, Türkiye konuyu Ortaklık Konseyi'ne getirme hakkına sahiptir. Ortaklık Konseyi bu konuda bir karar almaz ise, konu AB Adalet Divanı'na ya da herhangi bir diğer yargı merciine götürülebilir.²⁰ AB'nin bu hukuki mevzuata rağmen konuyu hukuki değil de, siyasi yönden çözmeye çalışması, eğer bir cahilliğin eseri değil ise, bu durum tamamen Türkiye'ye yönelik bir "çifte standart"tır.

II. Ankara Anlaşması'na Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni Taraf Yapan Ek Protokol (Uyum Protokolü) ve Türkiye'nin Kıbrıs Bildirisi

Lüksemburg'ta toplanan AB Dışişleri Bakanları, Ankara Anlaşması'nı Güney Kıbrıs'ı da kapsayacak şekilde genişleten Ek Protokol'ü (Uyum Protokol'ü) 13 Haziran 2005 tarihinde onaylanmış ve imza için Ankara'ya gönderilmesini kararlaştırmıştır. Protokol'ün imzalanması, 3 Ekim'de müzakerelerin başlatılabilmesi için Avrupa Birliği tarafından bir ön şart olarak öne sürülmüştü. Türkiye, Protokol metnine mutabakatını

¹⁶ Ortaklık Konseyi Kararları için bkz. DPT, **Türkiye-Avrupa Toplulukları Ortaklık Konseyi Kararları**, Yayın No. 2596, Ankara, 2001. 2001 sonrası kararlar için bkz. Karluk, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, s.783-784.

¹⁷ Bkz. Gümrükçü, **A.g.k.**, s.66.

¹⁸ 30 Eylül 1987 tarihli karar.

¹⁹ Bkz. Gümrükçü, **A.g.k.**, s.52.

²⁰ Bu aşamada önemli olan nokta şudur: Bir üye ülke ile üye olmayan bir ülke arasındaki anlaşmazlıkta, sesli bir şekilde dile getirilmeyen "Lüksemburg Kuralı" uyarınca AB üyesi ülkeler üye olan ülkeyi desteklerler. Eğer sorun üye ülkenin doğrudan çıkarını ilgilendiriyor ise, Lüksemburg Kuralı işler.

bildiren mektubu 29 Mart 2005 tarihinde Brüksel'e ilemiş, metin, AB üyesi ülkelerin Brüksel'deki Daimi Temsilcilerinden oluşan COREPER tarafından 10 Haziran'da kabul edilmişti. Ek Protokol'ün imzalanmasının GKRY'nin fiilen tanınması anlamına gelebileceği kaygısıyla imza sürecinin ne şekilde gerçekleştirileceği konusu taraflar arasında sorun yaratmıştır.

Ankara Anlaşması'nda öngörülen Türkiye ile AB arasındaki gümrük birliğini Güney Kıbrıs Rum Yönetimi de dahil 10 yeni AB üyesini kapsayacak şekilde genişletecek Ek Protokol, 29 Haziran 2005 tarihinde Brüksel'de imzalanmıştır. Türkiye ile AB Dönem Başkanı İngiltere arasında mektup teatisiyle yürütülen imza süreci, imzalı metnin, Türkiye'nin Ek Protokol'ü imzalamasının, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni tanıdığı anlamına gelmeyeceğine yönelik bir Bildiri'nin İngiltere'ye verilmesiyle tamamlanmıştır. İngiltere'nin AB nezdindeki Büyükelçisi John Grant, Protokol metnini 25 üye adına imzalayarak, Türkiye'nin AB Daimi Temsilcisi Oğuz Demiralp'e göndermiştir.

Türkiye'nin Protokol'ü imzalarken yaptığı ve Dönem Başkanlığına Protokol ile birlikte gönderdiği Bildiri'de, Rum Yönetiminin 'Türk hava ve deniz limanlarını kullanamayacağı' çekincesine yer verilmiştir. Protokol'ün, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanıma anlamına gelmediği, güçlü ifadelerle vurgulanmıştır. Türkiye'nin AB'ye ilettiği Kıbrıs Bildirisi şöyledir:

"1. Türkiye, Kıbrıs sorununa siyasi bir çözüm bulunması yönündeki kararlılığını muhafaza etmektedir. Bu yöndeki tutumunu da açıkça ortaya koymuştur. Bu doğrultuda Türkiye, BM Genel Sekreteri'nin iki-kesimli yeni bir ortaklık devleti kurulmasını hedefleyen kapsamlı çözüme ulaşma yönündeki çabalarını desteklemeyi sürdürecektir. Adil ve kalıcı bir çözüm, bölgede barışa, istikrara ve uyumlu ilişkilerinin tesisine önemli bir katkıda bulunacaktır.

2. İş bu Protokol'de atıfta bulunan Kıbrıs Rum Cumhuriyeti, 1960'da kurulan asıl ortaklık devleti değildir.

3. Türkiye bu sebeple, Kıbrıs Rum makamlarının günümüzde olduğu gibi, Kıbrıs'ta sadece ara bölgenin güneyinde otorite, denetim ve yetki icra ettiği ve Kıbrıs Türk halkını temsil etmediği şeklindeki tutumunu sürdürecektir ve anılan makamların tasarruflarını buna göre değerlendirecektir.

4. Türkiye bu Protokol'ün imzalanması, onaylanması ve uygulanmasının, Protokol'de atıfta bulunan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin herhangi bir biçimde tanınması anlamına gelmediğini ve Türkiye'nin 1960 Garanti, İttifak ve Kuruluş Anlaşmalarından kaynaklanan hak ve mükellefiyetlerini haleldar etmediğini beyan eder.

5. Türkiye, Protokol'e taraf olmasının Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile mevcut ilişkilerini değiştirmeyeceğini onaylar.

6. Kapsamlı bir çözüm bulununcaya kadar Türkiye'nin Kıbrıs'a ilişkin tutumu değişmeyecektir. Türkiye, Kıbrıs'ta kapsamlı bir çözüm sonucunda oluşacak yeni ortaklık devleti ile ilişkiler tesis etmeye hazır olduğunu beyan eder."²¹

Ek Protokol'ün imzalanmasıyla birlikte AB tarafından 17 Aralık Zirvesi'nde Türkiye'den talep edilen tüm yükümlülükler yerine getirilmiştir. 16 madde ve 22 sayfadan oluşan Ek Protokol'ün yürürlüğe girmesi için TBMM'de onaylanması gerekmektedir.

Fransa Başbakanı Dominique Villepin, 2 Ağustos 2005 tarihinde bir Fransız radyo kanalına verdiği demeçte, Avrupa Birliği üyelerinin tamamını tanımayan bir aday ülke ile müzakerelerin başlamasının düşünülemez olduğunu belirtmiştir. Komisyon'dan yapılan açıklamada ise, Türkiye'nin 17 Aralık Zirvesi'nde alınan kararlar dahilinde tüm yükümlülüklerini yerine getirdiği vurgulanmıştır.

Türkiye'nin Ek Protokol'ü imzalamasının ardından Avusturya Başbakan Yardımcısı Hubert Gorbach, "Türkiye'nin, sınırları devletler hukukuna göre belirlenmiş olan Güney Kıbrıs'ı tanımadan AB'ye tam üye olmasının mümkün olmadığı" yönünde yazılı bir açıklama yapmıştır. Gorbach, Türkiye'nin Güney Kıbrıs'ı tanıyarak ileri doğru önemli bir adım atmış olacağını, ancak bunun son adım olmayacağını açıklamıştır. Avrupa Parlamentosu'nda Hıristiyan Demokratları temsil eden Avrupa Halkları Partisi'nin lideri Hans Gert Pottering, Villepin'in açıklamalarına, "tanımadığımız bir kişiyle müzakere edemezsiniz" diyerek destek vermiştir.

Ankara Anlaşması uyarınca Gümrük Birliği'nin Güney Kıbrıs'ı kapsayacak şekilde genişletilmesinin, Türkiye'nin, GKRY'ni tanıdığı anlamına gelmediği yönündeki Bildirisi çok anlamlı değildir. Bu Bildiri'ye rağmen Türkiye ileride fiilen (de facto) GKRY'ni tanımak zorunda kalabilecektir. AB Dışişleri Komisyonu Başkanı Alman Hıristiyan Demokrat Elmar Broke Türkiye'nin Kıbrıs Bildirisi'ni yayınlamadan aylar önce şunları söylemiştir: "Elbette Gümrük Protokolü'nün Güney Kıbrıs'ı kapsayacak şekilde genişletilmesi hem AB hem de Türkiye için çok önemli. Şu çok önemli. Müzakerelere başlamak için Güney Kıbrıs'ın Türkiye tarafından tanınması şart değil. Ancak tam üye olabilmek için Türkiye'nin Güney Kıbrıs'ı tanıması kaçınılmaz. Burada önemli olan, Türkiye'nin, altını çiziyorum müzakerelere başlamak için Ankara Anlaşmasını ve Gümrük Birliği Protokolü'nü Güney Kıbrıs'ı kapsayacak şekilde genişletmesi. Şu an için bu gerekli."²²

Fransa'da iktidardaki Halk Hareketi İçin Birlik Partisi (UMP) Başkanı Nicholas Sarkozy, Türkiye'nin GKRY'ni tanımayı red etmesinin müzakere tarihinin ertelenmesi

²¹ Türkiye'nin Bildiri'de liman ve hava alanlarının GKRY'ne açılmayacağını açıkça belirtmemiş olması bir eksikliklerdir. Ayrıca, Bildiri yayınlamak yerine Ek Protokol'e rezerv konulmuş olsaydı, hukuken Türkiye'nin eli daha güçlenirdi.

²² ABHaber, 31.03.2005.

için bir gerekçe olduğunu söyleyerek; “Ya Ankara’ya başka bir ortaklık şekli sunulması ya da müzakere taktimini değiştirilsin” görüşünü dile getirmiştir.²³

Avrupa Parlamentosu Türkiye Raportörü Camiel Eurlings, Gümrük Birliği Protokolü’nü uygulamayı ve GKRY ile ilişkilerini normalleştirmeyi reddeden Ankara’ya hoşgörü gösterilmeyeceğini, Lefkoşe’ye yaptığı ziyaret sırasında şöyle dile getirmiştir: “Bizim için bir Protokolü imzaladığınızda, onu uygulamanız da önemlidir. Bu nedenle Kıbrıs bayrağı taşıyan araçlara limanlarını açmayan, uçaklara izin vermeyen Türkiye’nin pozisyonunu onaylamıyoruz. Avrupa Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu da onaylamaz.”²⁴

Raportör Eurlings, hizmetlerinin serbest dolaşımı ile malların serbest dolaşımı (gümrük birliği üstelik sadece sanayi mallarının serbest dolaşımını kapsamaktadır) konularını birbirine karıştırmaktadır. Çünkü, kendisi Avrupa Parlamentosu’nun en genç üyelerindedir ve bu sebeple GATS Anlaşması’nı, Ankara Anlaşması’nı, Katma Protokol’ü, 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı’nı, Roma ve Amsterdam Anlaşmaları’nı okuma ve öğrenme imkanına kavuşamamıştır. Eğer aksi olsaydı, bu şekilde hukuka aykırı bir demeç vermezdi.

Camiel Eurlings, 22 Eylül 2005 tarihinde Kıbrıs adasına yaptığı ziyarette, GKRY Dışişleri Bakanı ile görüşmesi sonrasında yaptığı açıklamada, “Türkiye’nin Ankara Antlaşması’nın ek protokolünü, katılım müzakereleri sürecinde çok geç bir zamanda değil, en kısa sürede uygulaması gerektiğini” öne sürmüştür. Avrupa Parlamentosu’nun, Türkiye’nin Gümrük Birliği’ni Kıbrıs Cumhuriyeti’ne uygulaması için ikna edecek bir yöntemle sahip olup olmadığının sorulması üzerine Eurlings, “Çok fazla siyasi baskı uygulayabiliriz, çünkü Türkiye’nin katılım süreci sonunda uzlaşmamız gerekiyor, aksi takdirde Türkiye girmez ve sınıırım Brüksel’de herkes bunu çok iyi biliyor” demiştir.

Ek Protokol’ün uygulanmasının, üye devletler için başlıca önceliğe sahip olduğunu, bunun sadece Rum tarafı ile Türkiye arasında bir konu olmadığını, Avrupa Birliği’nin güvenilirliğiyle ilgili olduğunu ifade eden Eurlings, bir protokolün imzalandığı zaman uygulanmasının AB için çok önemli olduğunu belirtmiştir. Bu sebeple AB Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu’nun, Türk Hükümeti’nin Rum bandıralı gemilerin Türk limanlarına gitmesine ve Rum uçaklarının uçuşlarına izin vermemesini kabul etmediklerini söylemiştir.

Güney Kıbrıs’ta bu açıklamaları yapan Eurlings’e KKTC’de yaptığı temaslarda Cumhurbaşkanı Talat, Türkiye’nin Ek Protokol uyarınca limanlarını Rumlara açması halinde, KKTC’ye uygulanan tüm ambargoların da kalkması gerektiğini söylediklerini ve Eurlings’le bu konuda mutabık kaldıklarını açıklamıştır. Avrupa Birliği’nin 26 Nisan 2004’te yaptığı bir açıklama ile Kıbrıslı Türklere uygulanan izolasyonları kaldıracağı ve doğrudan ticaretle mali yardım tüzüğünü hayata geçireceği sözü verdiğini de ifade eden Cumhurbaşkanı Talat, bu konuda verilen tüm sözlerin yerine getirilmesini

²³ Hürriyet, 25.09.2005.

²⁴ Hürriyet, 23.09.2005.

beklediklerini söylemiştir. Buna karşılık Eurlings, Annan Planı'nın Kıbrıs Türkü tarafından değil, Rum halkı tarafından reddedildiğine vurgu yaparak, Kıbrıs Türk halkının cezalandırılmasının anlamsız olduğunu vurgulamış, Avrupa Birliği olarak Kuzey Kıbrıs'a bu konuda gerekli yardımın yapılması yollarının araştırılması gereğini açıklamıştır.²⁵

Avrupa Komisyonu'nun genişlemeden sorumlu üyesi Olli Rehn 9 Ağustos 2005 tarihinde Almanya'nın Hamburg şehrinde yaptığı bir konuşmada bu konuyu şöyle değerlendirmiştir:

“Biz Kıbrıs'ın tanınmasını önemsiyoruz ve Kıbrıs sorununda Birleşmiş Milletler nezdinde kapsamlı bir çözüme ulaşmak için görüşmelere başlanmasını arzuluyoruz. Bu bağlamda, BM'yi çözüme yönelik görüşmelerin biran önce başlamasında etkin rol oynamaya davet ediyorum. Ayrıca Avrupa Birliği üyelerini özellikle de güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerini bu sürece katkıda bulunmaya davet ediyorum. Elbette, Türkiye'nin de çözüm için yapıcı çalışmalarına devam etmesini bekliyoruz.

Türkiye'nin yayımladığı Bildiri, Ankara'nın süregelen pozisyonunu yansıttığı için bir şaşkınlık yaratmadı. Aralık ayındaki Zirve'de, hem 25 AB ülkesi hem de AB ve Türkiye arasında, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Türkiye tarafından resmi olarak tanınması tartışmaları yoğun, şiddetli ve hatta duygusal geçmişti. Sonuç olarak, Protokol'ün imzalanmasının resmi tanıma anlamına gelmediği ancak müzakerelerin başlaması için gerekli bir koşul olduğu tüm taraflarca kabul edilmişti. O zamanki AB Dönem Başkanı Hollanda Başbakanı Jan Peter Balkenende de, Zirve sonrasında yaptığı basın toplantısında Protokol'ün imzalanmasının resmi, yasal ve tanıma olmadığını belirtmişti.”²⁶

Türkiye GKRY'ni tanımadığını belirtmiş bile olsa, Ankara Anlaşması'nın GKRY'ne uygulanmasına ilişkin Ek Protokol'ü imzalaması, ileride Türkiye'nin başını ağrıtabilir. Çünkü Ek Protokol'de GKRY'yi, aynen AB'nin Kıbrıs Bildirisi'nde olduğu gibi Kıbrıs Cumhuriyeti (Republic of Cyprus) olarak tanımlanmaktadır. Türkiye, tanımadığı bir devlet ile muhatap olması ve Ankara Anlaşması'nın bu devlete de uygulanacağına ilişkin bir hukuk metnine imza atması sebebiyle, bu durumu telafi etmek için bir Bildiri yayınlamak zorunda kalmıştır. 17 Aralık 2004 AB Zirve Bildirisi'nin 19 ncu maddesinde, müzakerelere başlayabilmek için Türkiye'nin Ek Protokol'ü imzalaması bir şart olarak belirtilmiş idi. Bildiri ile birlikte Dışişleri Bakanlığı bir basın açıklaması yapmıştır. Basın açıklamasında Kıbrıs Cumhuriyeti adı altında tanınan GKRY'nin sadece Yeşil Hat'tın güneyinde egemen olduğu bildirilmiştir.

Ek Protokol ile birlikte Bildiri'nin TBMM tarafından onaylanması durumunda, bu Bildiri'nin Ek Protokol'ün bir parçası olması hukuken kesinleşecektir. Böylece, Ek Protokol ile atılan imzanın GKRY'nin tanımadığını TBMM tarafından da kabul edilmesi sağlanacak ve Türkiye'nin eli kısmen güçlenmiş olabilecektir. Fakat, madalyonun bir diğer yüzü daha vardır. O da, Ek Protokol'ün TBMM'den

²⁵ ABHaber, 24.09.2005.

²⁶ İKV Bülteni, 02-15 Ağustos 2005.

geçirilmesinin Ek Protokol'ün hukuki bağlayıcılığının artacak olmasıdır. AB'nin sondan bir önceki genişleme sürecinde AB'ye katılan Avusturya, İsveç ve Finlandiya'nın Ankara Anlaşması'na taraf olmasına ilişkin Ek Protokol, TBMM'den geçirilmemiş idi.

1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı da (OKK), (bu Karar'a yanlış bir şekilde Gümrük Birliği Anlaşması deniliyor) TBMM'den geçirilmemiştir. Bu durumu, DYP-SHP Koalisyon Hükümeti'nde SHP Genel Başkanı ve Dışişleri Bakanı olan Murat Karayalçın Yalçın Doğan'a şu şekilde açıklamıştır:²⁷ "AB ile, 1960'lardaki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu ile yapılan Ankara Anlaşması, o tarihte Meclis'ten geçmiş. Gümrük birliği bunu devam ettiren bir anlaşmaydı. O nedenle, 1995'te biz Gümrük Birliği Anlaşmasını Meclis'in onayına sunmadık. Çünkü, Gümrük Birliği, asıl anlaşmanın bir türevidir. Şimdi ise, Meclis'ten geçmemiş bir anlaşmayı genişleten ek protokolün Meclis'in onayına sunulması, bence yanlış ve sakıncalı." Karayalçın'a göre bu sakınca şöyledir: "Ek Protokol'de Kıbrıs Rum Cumhuriyeti'nin de adı geçecek. Dolayısıyla, Türkiye tanımıyor bile olsa, Kıbrıs Rum Cumhuriyeti'nin statüsü yükselmiş olacak. Çekincemizi açıklasak bile, biz onları tanımış olacağız."

Ek Protokol ve Türkiye'nin Kıbrıs Bildirisi TBMM'ne 3 Ekim'den sonra getirildiğinde, Türkiye'nin mutlaka GKRY'ni Kıbrıs'ta BM çatısı altında bir çözüme ulaşıncaya kadar tanımadığının vurgulanması açık bir şekilde belirtilmelidir. Eğer bu açıklama yapılmadan Ek Protokol TBMM'den geçerse, Türkiye hukuken de GKRY'ni Kıbrıs Cumhuriyeti olarak tanımış olur. Kıbrıs'lı Türklerin bir azınlık olarak (Batı Trakya gibi) mevcut AB üyesi Kıbrıs Cumhuriyeti çatısı altına alınması ve sorunun bu şekilde çözümlenmesi için bir adım böylece TBMM tarafından atılır. Bu sebeple, Ek Protokol'ün TBMM tarafından red edilmesi olasılığı, hiçbir zaman gözardı edilmemeli ve AB'ye bu yönde onay öncesinde TBMM'den mesaj verilmelidir. Rezerv konulmadan yapılacak bir onaydan daha sonra dönmek mümkün olmayacaktır.

III. Avrupa Birliği'nin Karşı Kıbrıs Bildirisi'nin Anlamı: Liman ve Hava Alanlarının Güney Kıbrıs Rum Yönetimine Gümrük Birliği Kapsamında Açılması Sorunu

21 Eylül 2005 tarihinde AB'nin yayınlamış olduğu Kıbrıs Bildirisi'nde²⁸ Türkiye'nin Kıbrıs Bildirisi'nin Katma Protokol gereğince Türkiye ile GKRY arasında gerçekleşecek gümrük birliğine bir etkisinin olmadığı şöyle ifade edilmiştir: "... has no legal effect on Turkey's obligations under the Protocol."

²⁷ **Hürriyet**, 30.03.2005.

²⁸ AB'nin Bildirisi bağlayıcı olmamakla birlikte Avrupa müktesebatının bir parçası (belgesi) haline gelmiştir. Ayrıca, Kıbrıs Rum Yönetimi'nin adadaki muhtemel bir çözümden önce tanınması, AB'nin ortak bir pozisyonu olmuştur. Çünkü AB, Rum Yönetimi'ni Ada'nın resmi temsilcisi olarak tanıdığını açık bir şekilde dile getirmiştir. Bildiri'de Kıbrıs'ın adı geçmeden "üye ülkelerin tanınması katılım sürecinin gerekli unsurudur" denmekte ve AB'nin Türkiye ile üye ülkeler arasındaki ilişkilerin normalleşmesine atfettiği önemin altı çizilmektedir. Bildiri'nin beş numaralı paragrafında, tanınma "isteniyor", "bekleniyor" gibi şart koşan ifadeler yoktur ama, altıncı paragraf bu sorunun 2006'da değerlendirileceğini belirtmektedir.

AB Bildirisi'nde, Türkiye'nin 29 Temmuz 2005 tarihinde Ankara Antlaşması Ek Protokolü'nü imzalarken "Kıbrıs Cumhuriyeti" ile ilgili bir bildiriye bulunma ihtiyacı hissetmesinin üzüntüyle karşılandığı açıklanmaktadır. Karşı Bildiri'de Türkiye'nin Kıbrıs Bildirisi'nin tek taraflı olduğu, Protokol'ün bir parçasını oluşturmadığı, Türkiye'nin Protokol'den kaynaklanan yükümlülükleri üzerinde herhangi bir yasal etkisi bulunmadığı öne sürülmektedir.

AB'nin, Ek Protokol'ün Türkiye tarafından ayırım yapılmaksızın uygulanmasını ve malların serbest dolaşımı üzerindeki ulaştırma araçlarıyla ilgili olanlar dahil tüm kısıtlamaları ortadan kaldırmasını beklediği, Ek Protokol'ün uygulamasının 2006'da yakından izleneceği belirtilmektedir.

Türkiye'nin yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda 3 Ekim'de resmen başlaması öngörülen tam üyelik müzakerelerinde başlıkların açılmayacağı mesajı verilmekte, 1 Mayıs 2004'ten itibaren AB üyesi olan "Kıbrıs Cumhuriyeti"nin, uluslararası hukuk çerçevesinde devlet olarak tanındığı ifade edilmektedir. Bildiri'de Türkiye'den, tüm AB üyesi ülkelerle arasındaki ilişkileri en kısa sürede ve hukuki olarak normalleştirilmesi beklentisine yer verilirken, tüm üye ülkelerin tanınmasının, müzakere sürecinin bir parçası olduğu mesajı Türkiye'ye iletilmektedir. Türkiye'nin, BM Genel Sekreteri'nin çabaları çerçevesinde Kıbrıs sorununun kapsamlı çözümü doğrultusunda çabaları destekleme taahhüdünün devam ettiğine dikkat çekilirken, adada kalıcı çözümün barış istikrar ve uyumlu ilişkilere katkıda bulunacağı konusunda görüş birliğine varıldığı belirtilmektedir.

AB'nin Kıbrıs Bildirisi'nin can alıcı noktası, malların serbest dolaşımı üzerindeki ulaştırma araçlarına konan kısıtlamaların Türkiye tarafından kaldırılmasının istenmesidir. Bildiri'de yer aldığı şekliyle bu hüküm şöyledir: "3-The European Community and its Member States expect full, non-discriminatory implementation of the Additional Protocol, and the removal of all obstacles to the free movement of goods, including restrictions on means of transport. Turkey must apply the Protocol fully to all EU Member States."²⁹

AB, yukarıdaki ifade ile, "malların serbest dolaşımı" ile "hizmetlerin serbest dolaşımını" birbirine karıştırmıştır.³⁰ Çünkü, ulaşım (transport) üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması (Türk deniz limanlarının GKRY bandıralı gemilere, Türk hava limanlarından Rum uçaklarına açılması) AB ile gerçekleştirilen "gümrük birliği" kapsamı dışındadır. Gümrük birliği, sadece malların serbest dolaşımını kapsar. Hizmet

²⁹ Avrupa Parlamentosu, 28 Eylül 2005 tarihinde "Ankara'nın Gümrük Birliği'nin 25 üye ülkeye genişletilmiş bir biçimde uygulanmasını öngören Ek Protokolü onayladığı gün, Rum kesimini tanımadığına dair tek taraflı bir deklarasyon yayımlamasının" eleştirildiği Karar'da, "Türkiye'nin Rum kesimine ait uçakların ve gemilerin havaalanı ve limanlarına yaklaşmasını engellemesinin Ankara Antlaşması için ihlal teşkil ettiği" ileri sürülmüştür.

³⁰ Türkiye'nin limanlarını ve hava alanlarını Rum gemilerine ve uçaklarına açık açmadığı 2006'da denetlenecektir. Rumlar, sadece Gümrük Birliği ile ilgili başlıkları değil, bütün müzakere sürecini engelleyecek aracı, bu Bildiri ile elde etmişlerdir.

sektörü, gümrük birliği kapsamında değildir.³¹ Fakat buna rağmen GKRY'yi, Müzakere Çerçeve Belgesi taslağına limanların açılması konusunu koydurmayı başarmıştır. Atina Haber Ajansı'na göre 4 ncü madde şöyledir: "4. Madde: 'Türkiye, BM çerçevesinde ve AB ilkelerine uygun olarak Kıbrıs sorununun çözümü için desteğini sürdürmeli. Türkiye ve Kıbrıs Cumhuriyeti dahil tüm AB üyeleriyle sorunun çözümüne katkı yapacak olumlu bir ortamın yaratılması için önlemler alınmalı.' 'Türkiye, Ortaklık Anlaşması ve Gümrük Birliği Anlaşması'nda öngörülen tüm yükümlülüklerini yerine getirmeli."³²

Dünya Ticaret Örgütü (World Trade Organization) hizmetler sektöründe yer alan ekonomik faaliyetleri 12 başlık altında toplamıştır. Bunlar; ticari hizmetler, iletişim hizmetleri, inşaat ve mühendislik hizmetleri, dağıtım hizmetleri, eğitim hizmetleri, çevre hizmetleri, mali (sigorta ve bankacılık) hizmetleri, sağlık hizmetleri, turizm ve seyahat hizmetleri, eğlence, kültür ve spor hizmetleri, ulaşım hizmetleri, bunların dışında kalan diğer hizmetlerdir.³³

Ticari hizmetler kapsamına, meslek hizmetleri, bilgisayar hizmetleri, AR+GE hizmetleri, emlak hizmetleri, kira hizmetleri, diğer ticari hizmetler girmektedir. İletişim hizmetleri; posta, kurye, telekomünikasyon, görsel-işitsel ve diğer hizmetleri kapsar. İnşaat ve ilgili mühendislik hizmetleri; binalar için genel inşaat çalışmaları, inşaat mühendisliği için genel inşaat çalışmaları, tesisat ve montaj çalışmaları, bina tamamlama ve nihai çalışmalar ile diğer hizmetleri içine alır. Dağıtım hizmetleri; toptan satış ticareti hizmetleri, perakende hizmetleri, franchising ve diğerlerini kapsar. Eğitim hizmetleri; ilköğretim seviyesinde eğitim hizmetleri, lise seviyesinde eğitim hizmetleri, yüksek öğretim seviyesinde eğitim hizmetleri, erişkin eğitimi ve diğer eğitim hizmetlerinden oluşur. Çevreye ilişkin hizmetler; kanalizasyon hizmetleri, atık imha hizmetleri, hıfzısıhha ve benzeri hizmetler ile diğerlerini içine alır.

Mali hizmetler; sigorta ve sigortacılığa bağlı hizmetler ile bankacılık ve diğer mali hizmetler olarak iki ana başlıktan oluşur. Sağlığa ilişkin hizmetler ve sosyal hizmetler; hastane hizmetleri, insan sağlığına ilişkin diğer hizmetler, sosyal hizmetler ve diğerlerinden oluşur. Turizm ve seyahate ilişkin hizmetler; otel ve restoranlar (yemek sunma dahil olmak üzere), seyahat acenteliği ve tur operatörlüğü hizmetleri, turist rehberliği hizmetleri ve diğerlerini kapsar. Eğlence, kültür ve spor hizmetleri, eğlence hizmetleri ve diğerlerinden oluşur. Eğlence, kültür ve spor hizmetleri; eğlence hizmetleri (tiyatro, canlı orkestra ve sirk hizmetleri de dahil olmak üzere), haber ajansı hizmetleri, kütüphane, arşiv, müze ve diğer kültürel hizmetler, spor ve diğer rekreasyon hizmetleri ile diğer hizmetleri kapsar. Ulaşım (taşımacılık) hizmetleri ise, deniz, iç su,

³¹ Bu durumu, AA'na 23 Eylül 2005 tarihinde vermiş olduğum bir demeçte şöyle açıkladım: "Prof. Dr. Karluk: "AB, Güney Kıbrıs'ı Tanıtma Peşinde". Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Rıdvan Karluk, AB'nin, Türkiye'nin ulaşım alanında Güney Kıbrıs Rum Yönetimine uyguladığı kısıtlamaların kaldırılmasına ilişkin talebinin altında, Güney Kıbrıs Rum Yönetimini tanıtma düşüncesinin yattığını söyledi." AA, 23.09.2005 - 11:25:00.

³² ABHaber, 24.09.2005.

³³ ITC, İşletmeler İçin Dünya Ticaret Sistemi Rehberi, 2. Baskı, İstanbul, s.240-244.

hava, uzay, demiryolu, karayolu, boru taşımacılığı, tüm taşımacılık maddelerine bağlı hizmetler ile diğer hizmet alt kademelerinden oluşur.³⁴

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu kuran Roma Antlaşması'nı değiştiren Amsterdam Antlaşması'nda (Md. 50) normal olarak bir ücret karşılığında sunulan, malların, sermayenin ve kişilerin serbest dolaşımına ilişkin hükümler kapsamına girmeyen faaliyetler, hizmet olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda; sınai faaliyetler, ticari faaliyetler, el sanatları faaliyetleri ile serbest meslek faaliyetleri hizmet kapsamında değerlendirilmektedir. Bu tanımın temel ögesi hizmetin bir "ücret" karşılığında sunulmasıdır. Hizmet sunucu ile hizmetten yararlanan arasında belirli bir ücret üzerinde anlaşma olmalıdır.

Diğer önemli nokta ise, hizmetlerin Antlaşma'nın diğer hükümleri tarafından kapsanmadığı sürece 50 nci madde kapsamına girmesidir. Diğer bir deyişle malların, sermayenin ve kişilerin serbest dolaşımına dair hükümlere tabi olmayan her türlü faaliyet, hizmet olarak algılanabilmektedir. Bu sebeple hizmet tanımı son derece geniş kapsamlıdır.

Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) 1958 yılından Roma Antlaşması ile kurulurken, dört ana ilkeye dayanmıştır. Bunlar; malların, kişilerin, sermayenin ve hizmetlerin serbest dolaşımıdır.³⁵ AET, Avrupa Birliği'ne dönüşüm süreci esnasında bu dört temel özgürlüğü zaman içinde sağlamıştır. Türkiye ile AB arasındaki ortaklık ilişkisini kuran Ankara Antlaşması'nın 13 ve 14 ncü maddeleri, yerleşme hakkı ve hizmet sunumuna ilişkindir. Bu maddeler doğrudan Topluluğu Kuran Antlaşma'nın ilgili maddelerine atıfta bulunmaktadır.

1 Ocak 1973 tarihinde yürürlüğe giren Katma Protokol için 41 nci maddesinin ilk fıkrası, "Akit Taraflar, aralarında, yerleşme hakkı ve hizmetlerin serbestçe sunulmasına yeni kısıtlamalar koymaktan sakınırlar" hükmünü getirerek, taraflar arasında "standstill kuralını"³⁶ koymuştur. 41/2 nci maddede, bu alanlarda mevcut kısıtlamaların kaldırılmasına ilişkin sıra, süre ve usullerin Ortaklık Konseyi tarafından düzenleneceği belirtilmiştir. Devamla; "Ortaklık Konseyi, söz konusu sıra, süre ve usulleri, çeşitli faaliyet dalları için bu alanlarda Topluluğun daha önce koyduğu hükümleri ve Türkiye'nin ekonomik ve sosyal alanlardaki özel durumunu göz önüne alarak tespit eder" hükmüne yer verilmiştir. Gümrük Birliği'ni gerçekleştiren 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nda ise, hizmetler ve yerleşme hakkı konusunda özel bir hüküm bulunmamaktadır. Sadece, 48 nci maddede kamu alımlarının serbestleştirilmesine atıf yapılmaktadır.

³⁴ S. Rıdvan Karluk, **Uluslararası Ekonomi**, 8. Baskı, Beta Basım Yayın A.Ş., İstanbul, 2005, s.340.

³⁵ S. Rıdvan Karluk, "Avrupa Birliği'nde Dört Temel Özgürlük ve Türkiye'ye Yansımaları", s.30-31 Mart tarihleri arasında İstanbul'da yapılan Avrupa Birliği Hukuku ve Avrupa Kurumları Sempozyumu'na sunulan Bildiri.

³⁶ Standstill Kuralı, yeni bir kısıtlayıcı kural koymamaktır.

Türkiye-AB ilişkilerinde hizmetlerin serbest dolaşımı konusunda 1998 yılına kadar önemli bir gelişme olmamış ve düzenleme de yapılmamıştır. 1999 yılında Türkiye aday ilan edilince, gümrük birliğinin genişletilmesi ve derinleştirilmesi gündeme gelmiştir. Bu kapsamda 11 Nisan 2000 tarihinde Lüksemburg'ta yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında hizmetlerin serbestleştirilmesi konusunda müzakerelerin başlatılması kararlaştırılmış ve Ekim 2000'de görüşmelere başlanılmış fakat, görüşmelerde ilerleme sağlanamamıştır. Çünkü AB, Hizmetler Ticareti Genel Anlaşması'nın (GATS) ötesinde Türkiye'ye ödün vermemiştir.

Ankara Anlaşması ve Katma Protokol, Topluluk ile Türkiye arasında sadece bir gümrük birliğini öngörmemiştir. Malların serbest dolaşımının yanında, işgücü, hizmetler ve sermayenin de serbestliğini amaçlamıştır. Fakat bu üç konudaki hükümler genelde bağlayıcı olmayıp, geleceğe yönelik dilekler niteliğindedir. Türk işgücünün Topluluk içinde dolaşımı Ankara Anlaşması'nın 12, Katma Protokol'ün 36-40 nci maddelerinde düzenlenmiştir. Ankara Anlaşması işgücünün serbest dolaşımının gerçekleştirilmesinin, Roma Antlaşması'nın 48-50 nci maddelerine dayandırılacağını belirtmiştir. Serbest dolaşım, Ankara Anlaşması'nın yürürlüğe girişini izleyen 12 nci yılın sonu ile 22 nci yılın sonunda kademeli olarak gerçekleştirilecektir. Bu konuda izlenecek yöntemler, Konsey tarafından belirlenecektir. (Ankara Anlaşması, Md.12). Diğer bir deyişle serbest dolaşım, 1.12.1976-1.12.1986 tarihleri arasında sağlanacaktır.

Anlaşma'nın bu açık hükmüne ve alınan OKK'larına³⁷ rağmen malların serbest dolaşımı dışındaki alanlarda bir gelişme olmamıştır. Üstelik AB, Türklere 1980 yılından sonra serbest dolaşımı bir de vize engeli getirmiştir.³⁸ AB, tam üyelik müzakereleri başlayınca, Romanya ve Bulgaristan'a yönelik uyguladığı vizeyi kaldırmıştır. 3 Ekim'de eğer müzakereler başlarsa, acaba AB Türkiye'ye uyguladığı vizeyi kaldıracak mıdır? Cevap, taslak Müzakere Çerçevesi Belgesi'ndedir. Belge'de, Türk vatandaşlarına uygulanan vizenin kaldırılması bir yana kişilerin serbest dolaşımına sınırlamalar getirileceğinden söz edilmektedir.

AB'nin Bildirisi'nde yer alan malların dolaşımındaki kısıtlamaların kaldırılmasının yanında ulaşım (transport) alanındaki kısıtlamaların kaldırılmasının Türkiye'den istenmesi, yukarıda açıklandığı gibi AB mevzuatına tamamen aykırıdır. Nitekim 2004

³⁷ Ahmet Gökdere, Ortaklık Konseyi Kararları'nın tarafları doğrudan bağlamadığı görüşündedir. Bkz. Ahmet Gökdere, *Avrupa Topluluğu ve Türkiye İlişkileri*, AÜ Basımevi, Ankara, 1999, s.220.

³⁸ Karluk, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, s.727. AB, Kıbrıs Bildirisi ile Ankara Anlaşması'na atıfta bulunarak, gümrük birliği kapsamına ulaştırma sektörünü de dahil ederek, GKRY bandıralı gümrük Türkiye'nin limanlarını açmasını isterken, Ankara Anlaşması'nın açık hükmüne, Katma Protokol'e, 1/76 ve 1/80 sayılı OKK'ları ile AB Adalet Divanı'nın almış olduğu çok sayıda karara rağmen Türk işgücünün AB içinde serbest dolaşımı konusundaki yasal taahhüdünü yerine getirmemiştir. Üstelik AB üyesi ülkeler 05.10.1980 tarihinden itibaren Türk vatandaşlarına bir de vize uygulamaya başlamışlardır. AB, kendi taahhütlerini yerine getirmez iken, Türkiye'den hukuka ve anlaşmalara aykırı bir şekilde gümrük birliği (sanayi mallarının serbest dolaşımını) bahane ederek GKRY bandıralı gemilere limanlarını açmasını istemesi, tamamen bir çifte hukuk standardıdır. Geniş bilgi için bkz. Karluk, "Avrupa Birliği'nde...", Bölüm: III.

yılı İlerleme Raporu'nda, "Başlık 1: Malların Serbest Dolaşımı" kısmında "ulaşım hizmet sektöründen" söz edilmektedir.³⁹ 14 Nisan 2003 tarihinde AB Konseyi tarafından kabul edilen Türkiye İçin Katılım Ortaklığı Belgesi'nde, malların serbest dolaşımı dışında ayrıca ulaştırma hizmet sektörüne yönelik üyelikten kaynaklanan yükümlülükleri üstlenebilme yeteneği başlığı altında şu hükme yer verilmiştir:⁴⁰

"Ulaştırma:

- Karayolu (pazara giriş, yol güvenliği, sosyal, mali ve teknik kurallar), demiryolu ve havayolu taşımacılığı (özellikle hava güvenliği ve hava trafiği yönetimi) alanlarında mevzuat uyumunun tamamlanması.

- Özellikle deniz güvenliği, kara ve hava taşımacılığı alanlarında, ulaştırma mevzuatının etkili biçimde uygulanmasının sağlanması.

- Güvenlikle ilgili ve ilgili olmayan alanlarda, AB denizcilik mevzuatı ile uyumun tamamlanması; deniz güvenliğinin artırılması çerçevesinde özellikle deniz güvenliğinden sorumlu idari kurumların performansının, önce bayrak devleti ve sonra liman devleti olarak iyileştirilmesi ve bu kurumların bağımsızlıklarının sağlanması.

- Özellikle deniz ve kara taşımacılığı olmak üzere, Türk taşımacılık filosunun AT teknik normlarına uyumu için bir program uygulanması."

Yukarıda yer alan hükümlerin orjinal İngilizcesi ise aşağıdadır:

"Transport:

Adopt a programme for transposition and implementation of the transport acquis including air transport.

Start aligning legislation on maritime safety as well as on road and rail transport; improve implementation and enforcement of, in particular, maritime safety and road transport standards.

Adopt as soon as possible an action plan for maritime transport on monitoring classification societies and improving the performance of the Turkish flag register. Urgently improve the maritime safety record of Turkish fleet under the Paris Memorandum of Understanding by adopting and implementing all appropriate measures.

Strengthen maritime administration, particularly that of flag state control."

³⁹ 2004 Yılı İlerleme Raporu ve Tavsiye Metni, 2004, Ankara, s.65-70.

⁴⁰ Türkiye İçin Katılım Ortaklığı Belgesi, Nisan 2003, Ankara, s.19. Ulaştırma hizmet sektörü, Ankara Anlaşması'nın 15 nci maddesinde şöyle düzenlenmiştir: "Topluluğu kuran Andlaşmanın ulaştırma ile ilgili hükümlerinin ve bunların uygulanması dolayısı ile girişilmiş olan tasarrufların Türkiye'ye teşmilî şartları ve usulleri, Türkiye'nin coğrafya durumu göz önünde bulundurularak düzenlenir."

IV. Kıbrıs Bildirisi ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Tanınması

AB, 21 Eylül 2005 tarihinde yayınlamış olduğu 7 maddelik Bildiri'de, en kısa sürede Türkiye'nin Birlik üyeleri ile alınan ilişkilerini normalleştirilmesini Türkiye'den talep etmektedir. Bildiri'nin son paragrafında (7 nci paragraf) AB, hiçbir üyesinden sorunlu bir üye olarak söz etmemiş iken Kıbrıs (Republic of Cyprus) için farklı bir yaklaşım benimsemiş ve "Kıbrıs Sorununu" Bildiri'ye (Cyprus problem) koymuştur. Fakat 4 ncü paragrafta Kıbrıs Cumhuriyeti'ni, bu defa uluslararası hukukun bir gereği olarak tüm Kıbrıs adına tanıdığını açıklamıştır.⁴¹

16-17 Aralık 2004 tarihlerinde Brüksel'de yapılan Avrupa Birliği Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde, 6 Ekim 2004 tarihinde açıklanan 7 nci İlerleme Raporu'nda yer alan "Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirdiğine" ilişkin hükmü kapsamında 3 Ekim 2005'de Türkiye ile müzakerelere başlama kararı alınmıştır. Zirve Bildirisi'nin Türkiye'yi en fazla rahatsız eden noktası, 3 Ekim 2005 tarihine kadar GKRY'nin Ankara Anlaşması kapsamında Gümrük Birliği'ne dahil edilmesi için Türkiye'nin taahhüt altına girmesidir. Bu kapsamda Zirve Bildirisi'nin 19 ncu maddesine eklenen onay yazısına Devlet Bakanı Beşir Atalay imza atmıştır. Türkiye, Başbakan Erdoğan'ın ifadesiyle Konsey toplantısında yaptığı görüşmede şu sözleri tutanağa geçirmiştir: "Türkiye bunun bir tanıma anlamına gelmediğini kaydeder, Kıbrıs Rumlarının Kıbrıs Türklerini temsil etmediğini de belirtir."⁴² Türkiye'nin Ankara Anlaşması'ndan doğan yükümlülüğü gereği Ek Protokol'e imza atması, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni tanıdığı anlamına gelmediğini, Komisyon adına sözcü Françoise Le Bail de açıklamıştır.⁴³

AB'nin 21 Eylül'de yayınlamış olduğu Kıbrıs Bildirisi üzerine Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü, haksız yaklaşımlar içeren AB'nin karşı Bildirisi'ni üzüntüyle karşıladıklarını, bugünkü şartlarda Kıbrıs Rum Kesimi'nin tanınmayacağını belirtirken, "Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki politikası bellidir ve sarihtir" demiştir.

Dışişleri Bakanlığı'nın açıklamasında; "bu deklarasyon, Türkiye ile AB arasında 40 yılı aşkın süren geleneksel işbirliğinin ruhu ile bağdaşmayan bir üslup içinde bazı haksız yaklaşımlar ve bazı yeni unsurlar içermektedir. Tek taraflı ve siyasi nitelikte olan bu deklarasyon, Kıbrıs ile ilgili BM çözüm sürecinde zafiyete neden olabilecektir. Bu yaklaşımı paylaşmamız mümkün değildir. Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki politikası

⁴¹ Avrupa Parlamentosu, 28 Eylül 2005 tarihinde almış olduğu kararda, Türkiye'nin GKRY'ni tanınması gerektiğini kararlaştırmıştır. "Türkiye'nin Rum kesimini tanınmasının, müzakere sürecinin önemli bir parçası olduğu" ifade edilen Karar'da, "Rum kesiminin tanınmamasının müzakerelerin askıya alınmasına yol açabileceği" kaydedilmiştir.

⁴² Karluk, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, s.976.

⁴³ GKRY'nin uluslararası hukuka aykırı bir şekilde AB'ye üye olması konusunda bkz. S. Rıdvan Karluk, "Bölünmüş Kıbrıs'ın AB Üyeliği AB'yi Böler mi?", Oğuz Kaymakçı (der.), *Avrupa Birliği Üzerine Notlar*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Şubat 2005, s.253-285; S.Rıdvan Karluk, "Avrupa Birliği'nde Bölünmüş Bir Devlet: Kıbrıs", İrfan Kalaycı (der.), *Kıbrıs ve Geleceği*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Aralık 2004, s.127-148.

bellidir ve sarıhtir. Bu durum Sayın Bakanımızın BM Genel Kurulu'nda dün yaptığı konuşmada da bir kez daha ortaya konulmuştur” denmiştir.

Türkiye'nin, Ankara Anlaşması ve Ek Protokol'den kaynaklanan yükümlülüklerini “tüm üyelere ayırım yapmadan uygulanacağını müteaddit vesilelerle açıkladığını” kaydeden Bakanlık Sözcüsü, "Esasen, Ankara Anlaşması ve İlgili Ortaklık Konseyi Kararları'nda uygulamada çıkabilecek sorunların görülebilmesi için çeşitli mekanizmalar öngörülmektedir. Bu nedenle Protokol'ün uygulanmasının takibi hususunda yeni unsurlar getirilmek istenmesinin izahı zordur” demiştir.

Bildiri'de, Kıbrıs Türk halkının varlığı, statüsü, hak ve beklentilerinin göz ardı edilmiş olmasının “vahim bir haksızlık” olduğunu vurgulayan Dışişleri Sözcüsü, AB'nin Kıbrıs konusunda yerine getirmesi gereken bazı sorumluluk ve yükümlülüklerini de şöyle açıklamıştır:

“Birincisi, BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs konusundaki kapsamlı çözüm çabalarının aktif bir şekilde desteklenmesi ve çözüm sürecini kolaylaştıracak ortam ve koşulların hazırlanmasına katkıda bulunmasıdır. Bu esasen AB zirve kararlarında da yer alan bir vebicedir.

İkincisi, AB Konseyi'nin 26 Nisan 2004 tarihinde almış olduğu karar uyarınca, Kıbrıs Türklerine verilen sözün yerine getirilmesi, tüm ambargo ve kısıtlamaların kaldırılmasıdır. Bu doğrultuda, AB Komisyonunca hazırlanmış olan doğrudan ticaret ve mali yardım tüzükleri daha fazla gecikmeden ve tam olarak uygulanmalıdır.

Üçüncüsü, AB Konseyi'nin ve BM Genel Sekreteri'nin çağrularına uygun olarak, Türkiye'nin 30 Mayıs 2005 tarihinde yapmış olduğu Kıbrıs'ta kısıtlamaların eş zamanlı olarak, tüm ilgili taraflarca kaldırılması yönündeki öneri paketinin desteklenmesidir.”

GKRY Lideri Papadopoulos, BM Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada; AB'nin Kıbrıs sorununa müdahil olması gerektiğinden söz ederek, Kıbrıs sorununun çözümünü yönündeki çabalar çerçevesinde BM Genel Sekreteri'nin yakın bir gelecekte harekete geçmesi beklediğini kaydetmiş ve bazı şartlar öne sürmüştür.⁴⁴ GKRY Lideri bile Kıbrıs'ta bir sorun bulunduğunu kabul ederken, AB'nin GKRY'ni Kıbrıs adasının tamamını temsil eden bir devlet olarak kabul etmesi, Türkiye tarafından kabul edilemez. Nitekim Avusturya'nın Der Standart Gazetesi'nde “Şimdi Tam Sırası... Türkler Suçlu” başlıklı yazısında Karin Resetarits aynen şöyle demektedir:

“Kıbrıs'ı ve anlaşmazlığı iyice anlamak isteyen, daha derinlere inmeli. Dava çok karmaşık. AB Parlamentosu'nda yalnızca Kıbrıs Rumlarının yorumlarını dinliyoruz. Ada Türklerinin gözlemci statüsü dahi yok, ne dinleme ne de konuşma hakkına sahipler.

⁴⁴ Filelefteros, başyazı, 20 Eylül 2005 (ABHaber, 22.09.2005'ten naklen)

Geçtiğimiz hafta Ada'nın kuzey kesimini ziyaret ettim ve utanarak geri döndüm. AB, referandumdan sonra yardım sözü vermiş ama hiçbir şey yapmamış. Türkler dünyadan tecrit edilmiş bir şekilde yaşıyorlar.

Bir hatırlatma yapalım: Kıbrıs Türkleri, Yunan askeri cuntasının darbesinden ve onu yıllar boyu takip eden çatışmalardan sonra, önce İngilizlere sonra da Türkiye'ye müdahale çağrısında bulundular. Bir zamanların müstemleke beyleri, tehlikeye atılmaya yanaşmadılar. Washington'dan da ses çıkmadı. Çağrıya karşılık veren Türk Ordusu, barışı ve güvenliği sağlamak üzere Ada'da kaldı. Kişisel olarak Türk Ordusu'nun Ada'da kalmaktan vazgeçebileceği görüşündeyim ve inanmış bir pasifist olarak aynı zamanda şu soruyu da sormak istiyorum, İngiliz ve Yunan askerlerinin ne işleri var Ada'da?

Hala Ada'nın Kuzeyi'nde de Güneyi'nde de anayasal bir hükümet yok. Kıbrıslı Rumlar Ada'yı Türkler olmadan yönetiyorlar ve böylelikle de çok iyi durumdalar. Zira 1983 yılında ilan edilen Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC), BM tarafından tanınmıyor. Bunun neticesi: Ekonomik, toplumsal ve diplomatik ambargo, tecrit.

Kuzey Kıbrıslı gençlerin uluslararası spor yarışmalarına katılmalarına dahi müsaade edilmiyor.

Bugün Kuzey Kıbrıs'ın başında açık görüşlü ve samimi bir demokrat olan Mehmet Ali Talat bulunuyor. Onun ekibi geçtiğimiz yıl Rumlara barış elini uzatmış ve hayal kırıklığına uğramıştı. Avrupa'nın hatası da işte tam burada ortaya çıkıyor. Anlaşmazlık, Kıbrıs'ın 1 Mayıs 2004 yılında AB üyesi olmadan çözülmeliydi. Şimdi Kıbrıslı Rumların AB Konsey üyeleri, Kuzey'e ekonomik yardım söz konusu olduğunda sürekli engel çıkarıyorlar. Kendi ülkelerinde Kıbrıslı Türklere vermedikleri her şeyden yararlanıyorlar: Veta hakkı. Söz verilen 259 milyon Avroluk yardımın gerçekleşmesi ya da doğrudan ticaret söz konusu olduğunda itiraz ediyorlar.

Türkiye Kıbrıs'ı tanımamakla, AB'nin devekuşu politikası nedeniyle açık kalmaya devam edecek bir yaraya parmak bastı.”⁴⁵

KKTC Başbakanı Ferdi Sabit Soyer, 21 Eylül 2005 tarihinde AB Komisyonu'nun Genişlemeden Sorumlu Üyesi Olli Rehn ile Brüksel'de yapmış olduğu görüşmede bizim yukarıda değindiğimiz çifte standardı şöyle gündeme getirmiştir:

“Türkiye'den Kıbrıs Rum Yönetimi ile ilişkilerini normalleştirmesini istiyorsunuz. Ama bir paragraf sonra da BM'de çözülmesi gereken bir sorun olduğunu siz de kabul ediyorsunuz. Sizin üyenizin içi anormal. Bu çözülmeyen ilişkiler nasıl normalleşecek?”

Soyer, Olli Rehn'den “Yüzdeyüz haklısınız” cevabını aldığını basına açıklamıştır.⁴⁶

⁴⁵ <http://www.abhaber.com/haber_sayfasi.asp?id=7323>, Erişim: 22.09.2005.

Avrupa Birliği ayrıca devamlı olarak Türkiye'ye, komşularıyla sorunlarını çözmelerini, Ermenistan ile sınır sorunlarını gidermesi gerektiğini önenmektedir. Ermenistan ile olan sınırlarını açmasını Türkiye'yeden isteyen AB, kendi yayınlamış olduğu Bildiri'de bile üye olarak içine aldığı Kıbrıs'ta bir sorun olduğunu kabul ederken, Türkiye'ye Ermenistan ile olan sınırlarını açacaksın diye baskı yapmasını anlamak mümkün değildir.⁴⁷

SONUÇ

Türkiye'nin imza koyduğu Ek Protokol'de "Kıbrıs Cumhuriyeti" ifadesi yer almaktadır. Türkiye'nin AB Daimi Temsilcisi Oğuz Demiralp tarafından AB Komisyonu'na iletilen Ek Protokol'ün imzalanacağına ilişkin taahhüt mektubunda, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin diğer yeni üyelerle Ankara Anlaşması'na katılacağı açıkça belirtilmiştir. Türkiye'nin GKRY'nin Ankara Anlaşması'na taraf olmasını kabul etmesi, ileride AB üyesi olamaması durumunda GKRY'ni tanıyıp, KKTC'yi yok sayması sonucunu doğuracaktır. Yayınlanmış olan Kıbrıs Bildirisi'nin AB hukuku açısından bir önemi yoktur. Fakat AB'nin karşı Bildirisi, AB müktesebatı içinde yer almış ve Türkiye için bir önkoşul haline gelmiştir. Bu durumdan kurtulmanın yolu, TBMM'nin Ek Protokol ile birlikte yayınlanan Kıbrıs Bildirisi'ni birlikte kabul etmesidir.

Ek Protokol'ün imzalanması ve AB'nin karşı Kıbrıs Bildirisi, Türkiye için ileride sıkıntı yaratabilir. Türkiye, Ankara Anlaşması yürürlükte bulunduğuna ve bu Anlaşma'nın hedefi Türkiye'nin AB üyeliği olduğuna göre,⁴⁸ eğer tam üyelik söz konusu olmayacak ise, Ankara Anlaşması'nın tüm hüküm ve sonuçlarıyla fesh edileceğine ve Türkiye'nin bu Anlaşma'nın yerine bir serbest ticaret anlaşması akdedebileceğini, Ek Protokol'ün TBMM'de kabulü sırasında ek bir bildiri ile açıklaması gerekir. Aksi halde, "dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan olma" durumu ortaya çıkar ve AB üyesi olma hevesiyle KKTC, GKRY tanınarak ortadan kaldırılmış olur.

Aslında AB, yayınlamış olduğu karşı Kıbrıs Bildirisi ile hukuki bir çelişkiye düşmüş, Türkçemizdeki güzel ifadesiyle "elma ile armutları" birbirine karıştırmıştır. Türkiye'nin Ankara Anlaşması kapsamında tüm 25 AB üyesi ile sanayi mallarında gümrük birliğini gerçekleştirmesi ile bir AB üyesi olmasına rağmen hukuki durumu tartışmalı ve tanımadığı GKRY bandıralı gemilere limanlarını açması (benzer şekilde havaalanlarını kullandırması) farklı şeylerdir.

⁴⁶ Ferai Tınç, **Hürriyet**, 23.09.2005.

⁴⁷ AB, Ermenistan sınırının açılmasını Türkiye'den isterken Ermenistan'ın Türkiye'ye ait Erzurum, Kars, Ardahan, Ağrı, Iğdır, Erzincan ve Van illerini 'Batı Ermenistan' olarak kabul ettiğini ve Türk topraklarında yer alan Ağrı Dağı'nı hangi mantıkla Devlet Arması'na koyduğunu sorgulamamaktadır.

⁴⁸ S. Rıdvan Karluk, "Turkey's Candidancy to European Union Membership", (Ed. Wolfgang Gieler), **Turkey at Crossroads**, Lit. Verlag, Hamburg, 2002, s.27.

AB'nin bu talebinin hiçbir hukuki dayanağı yoktur ve Türkiye'yi kesin olarak bağlamamaktadır. Türkiye AB üyesi olmadan hizmetlerin serbest dolaşımı kapsamına giren ulaştırma sektöründe tanımadığı GKRY'ne yönelik kısıtlamaları kaldırma zorunluluğunda değildir. Fakat, Ek Protokol'de GKRY'nin Kıbrıs Cumhuriyeti olarak geçmesi ve Türkiye'nin bu Protokol'ü onaylamış olması, yayınlamış olduğu karşı Bildiri'ye rağmen GKRY'ni tanımadığı savını zayıflatmaktadır. Türkiye, sadece üzüntülerini açıklamakla yetinmek zorunda kaldığı sürece, Ankara Anlaşması ile elde ettiği hakları da kullanmamış olacaktır.

Avrupa Birliği, yayınladığı karşı Kıbrıs Bildirisi ile, Türkiye'ye yönelik bir "çifte standart" yürürlüğe konmuştur. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse, AB Türkiye'ye Kopenhag kriterleri dışında BOBON kriterleri uygulamıştır. Eğer siz (Türkiye) BO değilseniz yani "bizden olanlar" içinde bulunmuyorsanız, tüm kriterleri yerine getirseniz bile, size daha önce verilmiş olan sözlere rağmen, gümrük birliği bahane edilerek GKRY'nin fiilen tanınmasına yol açacak uygulamalar yapmanızı isterler. Siz BON yani "bizden olmayanlar" olarak değerlendirildiğiniz sürece, daha önünüze hukuk dışı, siyasi nitelikte daha çok engel çıkarılacaktır. Tüm bu çifte standart niteliğindeki uygulamalara karşı durabilmek için, Türkiye'nin AB konusunda bir temel politikasının olması, mutlaka bir B Plan'ının elinin altında bulunması gerekir. Aksi takdirde, AB'nin tüm hukuk dışı davranışlarını istemiyerekte olsa kabul etmek durumunda kalan Türkiye, Kıbrıs ve sözde Ermeni soykırımı gibi konularda da ağır bir bedel ödemek zorunda kalabilir.